

Lika värde

Jämställdhet i Latinamerika

De latinamerikanska samhällena präglas av brist på jämställdhet mellan kvinnor och män. Kvinnor diskrimineras inte bara i familjen och på arbetsmarknaden, utan också i utbildningssystemet, hälsovården och politiken. Den bristande jämställdheten är ett hinder för utveckling och fattigdomsbekämpning. Sida arbetar därför för att jämställdhet inte enbart ska betraktas som en kvinnofråga utan som en viktig samhällsfråga. För att kvinnor ska få mer inflytande och kontroll över sina liv krävs en förändrad mansroll och en mer jämställd fördelning av makten.

Jämställdhet hör till ett av Sidas sex övergripande biståndspolitiska mål. Principen är att jämställdhet ska genomsyra allt utvecklings-samarbete. Oavsett om det gäller vägbyggen, hälsovård eller stöd till utbildningsreformer skall en jämställdhetsanalys göras för att bedöma hur insatsen påverkar kvinnor respektive män. Som ett viktigt komplement genomförs särskilda insatser för att främja jämställdhet, till exempel ges stöd till statliga institutioner som arbetar med jämställdhetsfrågor och enskilda organisationer som arbetar för ökat kvinnligt politiskt deltagande. Sverige tar också upp jämställdhet som en prioriterad fråga i dialogen med de latinamerikanska regeringarna.

De viktigaste målen med Sidas stöd till jämställdhetsarbetet i Latinamerika är att stärka kvinnors rättigheter och öka deras ekonomiska och politiska makt. Bristen på jämställdhet finns inom flera områden. Kvinnor har lägre lön och sämre försäkringsskydd på arbetsmark-

Sida vid sida kämpade män och kvinnor mot kolonisatorerna.

naden. Flickor har ofta sämre tillgång till utbildning och hälsovård än pojkar. Lagstiftningen gör det svårare för kvinnor att äga jord och ta lån, vilket gör dem beroende av männen. Kvinnomisshandel är vanligt förekommande och utgör ett allvarligt hälsoproblem. Kvinnor har sämre skydd i strafflagstiftningen, bland annat går förövaren i många länder fri från straff om han gifter sig med den kvinna han våldtagit. Kvinnors inflytande i det offentliga politiska livet är mycket begränsat med få kvinnor på beslutande poster.

Både förändringar i attityder och lagstiftning behövs för att komma till rätta med diskrimineringen av kvinnor i Latinamerika. Detta avspeglas i Sidas särskilda jämställdhetsinsatser som omfattar allt från stöd till opinionsbildning och reformering av lagar till forskning och polisutbildning.

Regeringarnas egna institutioner

Latinamerikas första statliga jämställdhetsmyndighet, SERNAM, grundades efter de demokratiska valen i Chile 1990 med bland andra Sverige som finansör. Under diktaturtiden stödde Sida arbetet med jämställdhetsfrågor via svenska enskilda organisationer. SERNAM har senare stått som modell för liknande jämställdhetsinstitutioner i andra länder, till exempel Bolivia och Paraguay. Gåvobiståndet till Chile kommer nu att avvecklas, men Sveriges goda erfarenhet av jämställdhetssamarbete genom SERNAM kommer att kunna användas som exempel för andra insatser i regionen.

I Bolivia stödjer Sida det statliga viceministeriet för jämställdhets- och familjefrågor (VAGGF). Myndigheten har nyligen utarbetat en ny nationell jämställdhetsplan som stärker kvinnliga medborgare på flera områden. Också i Honduras och Guatemala ger Sida stöd till statliga institutioner som arbetar för att stärka kvinnors ställning (Instituto Nacional de la Mujer och Secretaría Presidencial de la Mujer).

Regionalt ger Sida stöd till CLADEM, ett nätverk med säte i Lima som arbetar för att kvinnors mänskliga rättigheter i Latinamerika ska respekteras. Organisationen följer bland annat upp att FN-konventionen mot all slags diskriminering av kvinnor efterlevs.

I Nicaragua stödjer Sida genom ett särskilt jämställdhetsprogram flera enskilda organisationer som arbetar med opinionsbildning och lobbyarbete för att få fram nya lagar som skyddar kvinnors rättigheter. Sida stödjer även det civila samhällets arbete med att driva igenom en ny jämställdhetslag och en förändrad sexualbrottslagstiftning.

Statistik – ett verktyg i jämställdhetsarbetet

Det är viktigt med statistik som åskådliggör situationen för kvinnor och män när det gäller exempelvis hälsa, löner, fördelning av offentliga medel och tillgång till mark och krediter. Sådant statistiskt underlag har tidigare saknats. I flera länder ger Sida därför stöd till utar-

Flickor i Latinamerika har ofta sämre tillgång till utbildning än pojkar. Lagstiftningen gör det svårare för kvinnor att äga jord och ta lån, vilket gör dem beroende av männen. Men det finns goda exempel på kvinnor som lyckats på egen hand. På hantverkskooperativet Asociación Maya de Desarrollo i Guatemala, som består av drygt 200 kvinnor, har man tagit sig in på en internationell marknad.

betandet av könsuppdelad statistik för att man bättre ska kunna följa upp jämställdhetssituationen. Ett exempel på detta är stödet till Bolivias statistikmyndighet INE.

Sida stödjer också ansträngningar för att öka kvinnors representation i det politiska livet, eftersom det kan leda till positiva förändringar för kvinnor på alla andra områden i samhället. I Bolivia har man lagstiftat om att minst 30 procent av alla kandidater till valen ska vara kvinnor. Organisationer som till exempel Gregoria Apaza följer upp efterlevnaden av lagen. Cedeti, en annan organisation med stöd från Sverige, har startat ett nätverk där politiskt aktiva kvinnor kan utbyta erfarenheter och stötta varann. Dessa organisationer och andra får stöd från Sida genom den svenska enskilda organisationen Diakonia.

Våld mot kvinnor hindrar utvecklingen

Det utbredda våldet mot kvinnor och barn inom familjen är ett stort problem i de latinamerikanska länderna. Mellan 10 och 36 procent av Latinamerikas kvinnor utsätts för fysisk misshandel i hemmet, enligt studier som genomförts av IDB, Interamerikanska utvecklingsbanken. Många misshandlade kvinnor kan inte lämna sina män, eftersom de ensamma inte kan försörja sig och sina barn.

Sedan FN:s kvinnokonferens i Peking 1995 har flera av länderna på kontinenten fokuserat sitt jämställdhetsarbete på att minska våldet mot kvinnor. I många länder har lagstiftningen ändrats och våld inom familjen

är idag ett lagbrott. Tidigare betraktades det som en privat angelägenhet och förövaren straffades inte.

Ett framgångsrikt projekt i Nicaragua är de särskilda polisstationer för misshandlade kvinnor som Sida stödjer. De leds av enbart kvinnor och där finns en mottagning öppen dygnet runt med polis, psykolog, läkare och advokat. Den första stationen invigdes 1993 och nu finns arton stycken i flera större städer i landet. Verksamheten har lett till att allt fler kvinnor vågar anmäla misshandel och har dessutom bidragit till att debatten om våld inom familjen fått mer uppmärksamhet i samhället.

Flera latinamerikanska enskilda organisationer som får stöd av Sida arbetar också med kvinnorelaterat våld. I arbetet ingår även att ändra attityder hos män för att minska våldet.

– Kvinnor och män måste arbeta sida vid sida för ökad jämställdhet, menar Fatima Millón Duran på Red de Mujeres contra Violencia i Nicaragua, ett nätverk som arbetar mot våld mot kvinnor. Det är först när männen kommer med i arbetet, som andra män lyssnar.

Sexuell och reproduktiv hälsa en jämställdhetsfråga

Många kvinnor i Latinamerika riskerar sitt liv och sin hälsa genom alltför många graviditeter. Den katolska kyrkans starka inflytande gör frågor som familjeplanering och preventivmedel till tabubelagda och kontroversiella ämnen i den offentliga debatten. Flera latiname-

forts.

rikanska länder reserverade sig mot fri abort vid kvinno-konferensen i Peking, trots att tusentals kvinnor i Latinamerika dör varje år på grund av illegala, farliga aborter.

Bolivia är det land som har den högsta mödradödligheten i Sydamerika. Det beräknas att 30 procent av mödradödligheten orsakas av illegala aborter. Enligt en ny lag är abort tillåten vid våldtäkt och fara för moderns liv, men många läkare känner inte till den nya lagstiftningen. Andra vågar inte utföra abort vid dessa särskilda skäl, trots att det är tillåtet.

Sexualundervisningen är ofta eftersatt och det är svårt att få tag i preventivmedel, vilket leder till ett högt antal oönskade tonårsgraviditeter. I flera länder arbetar man förebyggande för att minska antalet gravida tonårsflickor. Med stöd från Sida har SERNAM i Chile arbetat med sexualupplysning och preventivmedelsrådgivning. I Bolivia stödjer Sverige projekt inom sexuell och reproduktiv hälsa genom FN:s befolkningsfond, UNFPA. Målet är att förebygga tonårsgraviditeter och könssjukdomar.

Jämställdhet bidrar till uthållig utveckling

Ofta talas om den latinamerikanska »machismon« som det största hindret för ökad jämställdhet i regionen. Inte sällan ses detta som en kulturell tradition man inte kan göra något åt, men förändringar har ägt rum och idag talas om en ny mansroll som växer fram. Sidas handlingsprogram för jämställdhet baseras på ståndpunkten att jämställdhet mellan kvinnor och män både är en fråga om mänskliga rättigheter och en förutsättning för en uthållig och effektiv utveckling. Och inte minst; en fråga för både män och kvinnor.

VICTOR BROTT

JÄMSTÄLLDHET I LATINAMERIKA

Land	ranking (GEM)*	ranking (GDI)*	Kvinnor i parlament
Argentina	-	33	21,3 %
Bolivia	55	94	10,2 %
Brasilien	-	64	5,9 %
Chile	49	39	8,9 %
Colombia	36	56	12,2 %
Costa Rica	23	46	19,3 %
Ecuador	43	79	14,6 %
El Salvador	50	87	9,5 %
Guatemala	-	98	8,8 %
Honduras	47	96	9,4 %
Nicaragua	-	95	9,7 %
Panama	44	50	9,9 %
Paraguay	57	72	8,0 %
Peru	33	73	20,0 %
Uruguay	42	37	11,5 %
Venezuela	51	57	9,7 %

Källa: UNDP Human Development Report 2001

*UNDP rankar olika länders jämställdhetsnivå på två globala skalor: Gender Development Index (GDI) och Gender Empowerment Measure (GEM). GDI mäter jämlikhet mellan könen vad gäller mänsklig förmåga och GEM reflekterar ojämlikheten på nyckelområden som politiskt och ekonomiskt deltagande och beslutsfattande.

STYRELSEN FÖR INTERNATIONELLT UTVECKLINGSSAMARBETE
105 25 Stockholm • Tel: 08-698 50 00 • Fax: 08-20 88 64
www.sida.se